

Maailmanluokan kipututkija inspiroituu työstään

Professori Eija Kalso sai pohjoismaiselle lääketieteen tutkijalle myönnettävän SalusAnsvar-palkinnon.

Sydämelliset onnittelut upeasta huomionosoituksesta! Mikä on SalusAnsvar-palkinto?

▶ SalusAnsvar on ruotsalainen vaakuutuslaitos, joka valitsee vuosittain tietyn lääketieteen alan palkinnon kohteeksi. Pohjoismaiset yliopistot voivat lähettää perustellun esityksen ehdokkaastaan. Aikaisemmin SalusAnsvar-palkinnon ovat Suomesta saaneet ainakin professorit Jukka Meurman ja Markku Kaste.

Olet aiemmin saanut merkittäviä kotimaisia lääketieteen palkintoja. Tuntuuko erilaiselta saada ulkomainen huomionosoitus?

Mielestäni suurempi ero kuin kotimainen vs. ulkomainen on, millä perusteella palkinto on annettu. Arvostan Konrad ReijoWaaran ja Arkkiatri Risto Pelkosen palkintoja erityisesti, koska ne ovat perustuneet kotimaisten kollegoiden ehdotuksiin ja liittyvät ehkä yleisimmin kivun hoidon arvostamiseen. SalusAnsvar on puolestaan arvokas, koska siinä tunnustus kohdistuu tutkimustyöhön.

Olet tehnyt valtavasti merkittävää kivunhoidon tutkimusta. Mitä tutkimuslinjaasi arvostat itse eniten? Miksi?

Jos yksi tutkimuslinja on pakko valita, niin se on leikkauksen jälkeisen kivun pitkittyminen. Perustelisin sitä seuraavilla näkökulmilla:

- se on ehkä pisin yhtäjaksoinen kliininen tutkimuslinjani
- pidin aiheesta IASPin kokouksessa Vancouverissa plenary-luennon 1996. Valmistin luentoa koko edeltäneen kesän. Vesa Kontinen teki minulle klassiseksi muodostuneen dian kivun kroonistumisen osatekijöistä. Luento sai hyvän vastaanoton ja sen jälkeen pitkittynyt postoperatiivinen kipu on ollut hyvin suosittu tutkimusaihe. Henrik Kehlet innostui aiheesta puhuttuani siitä Kuopion SSA:n kokouksessa. Henrik Kehlet on tehnyt valtavan määrän tutkimusta tästä aiheesta.
- Pitkittynyt leikkauksen jälkeinen kipu on tärkeä tutkimusaihe, koska tämä kiputila on yleinen ja pahimmillaan todella merkittävä ongelma potilaille. Tämä on myös kliininen tutkimusmalli, jossa voidaan selvittää kivun pitkittymisen mekanismeja ja pyrkiä vaikuttamaan niihin. Tästä aukeaa erilaisia tutkimuslinjoja epidemiologiasta kliinisiin interventiotutkimuksiin, psykologiaan, farmakologiaan, genetiikkaan jne.
- Joulukuun Anesthesiologyssä tulee olemaan kaksi tähän liittyvää ryhmämme työtä. Toisessa käsitellään rintasyöpäleikkauksen kivuliaisuuteen vaikuttavia tekijöitä kipuherkkyydestä genetiikkaan. Toisessa raportoimme

Suomalaisia SalusAnsvar-palkittuja tutkijoita

- 2010 Markku Kaste ja Perttu Lindberg (tutkimusala aivoinfarkti)
- 2006 Kalervo Väänänen (tutkimusala osteoporoosi)
- 2004 Jukka H. Meurman (tutkimusala hammaslääketiede)

löytämämme kivulta suojaavan COMT-geenin mutaation.

- Nämä tutkimukset ovat myös merkittävästi vaikuttaneet potilaiden postoperatiivisen kivun hoitoon. Viittaaan mm. torakotomiakivun hoitoon ja APS-jälkipoliklinikan perustamiseen.

Mihin akuutin kivun tutkimus pitäisi seuraavaksi suunnata?

Yksilölliseen hoitoon. Uusien meta-analyyysien perusteella potilaat saavat aika lailla dikotomisen vasteen, keskiarvovastetta ei juuri ole. Yksilöllinen vaihtelu kipuherkkydessä, kudonvaurion ja kivun yhteys, genetiikka, kroonisen kivun vaikutus akuutin kivun kokemiseen, kivun pitkittymisen esto jne. Toistuvien >>

Yhteistyö perustutkijoiden
kanssa on inspiroivaa.

Eija Kalso

Syntynyt 1955 Kuusankoski

Ylioppilas 1974 Kuusankoski

LL 1980 Helsingin yliopisto

LKT 1983 Helsingin yliopisto

Anestesiologian dosentti 1992 Helsingin yliopisto

Anestesiologian erikoislääkäri 1987

Kivunhoidon erityispätevyys 1999

Luottamustoimet

- Suomen Kivuntutkimusyhdistyksen (SKTY) puheenjohtaja 1996–2000
- Skandinaavisen Kivuntutkimusyhdistyksen (SASP) presidentti
- International Association for the Study of Pain (IASP) council 2002–2008, presidentti 2010–2012, hallitus 2008–2014

Palkinnot ja huomionsoitukset

- Konrad RejjoWaaaran palkinto 2007
- Suomen Tiedeakatemian jäsen 2010–
- Arkkiatri Risto Pelkosen palkinto 2012
- SalusAnsvar-palkinto 2013

Tämänhetkinen virka

- Kipulääketieteen professori (ruotsinkielinen), Helsingin yliopisto 2004–
- Ensimmäinen varadekaani (yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja varainhankinta), Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta 2010 –

Professori Eija Kalso

KUVA RITVA JOKELA

Kaikkein tärkeintä on, että anestesiologien omat esimiehet arvostavat tutkimusta ja kannustavat siihen.

kivuliaiden toimenpiteiden hoito potilaan keskittyessä pelaamiseen virtuaalimaailmassa, potilaan tutkiminen kotiuttamisen jälkeen internetin välityksellä jne.

Miten näet kliinisen tutkimuksen aseman suomalaisessa anestesiologiassa tällä hetkellä?

Se taitaa olla suurissa vaikeuksissa. Työpaineet tuotantolaitoksiksi muutuneissa leikkaussaleissa vaikeuttavat tutkimuksen tekoa, tutkimusbyrokraatia vain lisääntyy ja rahoitus on tiukassa EVO-rahoituksen rapauttamisen myötä. Yleensä vaikeat ajat kuitenkin tuovat jotain positiivistakin muutosta. Korkeatasoiset monikeskustutkimukset kohentavat tutkimusten laatua ja lisäävät verkostumista. Yhteistyö perustutkijoiden kanssa on inspiroivaa ja johtaa joskus merkittävään tutkimusrahoitukseen.

Miten edistää anestesiologian ja kivun kliinistä tutkimusta Suomessa?

Yliopistojen uudet tutkijakoulut tehostavat kliinisten tutkijoiden, myös anestesiologien ja kivun tutkijoiden, koulutusta. Rahaa ei tule lisää, mutta laatu voi parantua. SAY voisi toimia aktiivisesti anestesiologisten monikeskustutkimusten ”kummina”. Lisäksi SAY voisi järjestää tutkijakoulutusta anestesiologeille. Muutama nuori suomalainen kipututkija on

saanut valtavan määrän lisää intoa tutkimukselleen European Pain Schoolista, joka järjestetään sienalaisessa luostarissa loistavien opettajien stimuloivassa ohjauksessa. SAY voisi järjestää kliinisen tutkimuksen kesä- tai talvikouluja. SAY voisi myös sponsoroida tutkimuksen koordinaattoreita jne. Kaikkein tärkeintä on, että anestesiologien omat esimiehet arvostavat tutkimusta ja kannustavat siihen.

Olet urasi aikana työskennellyt University of Oxfordin Nuffield Department of Anaestheticsissä ja Karolinska Institutessa. Mitkä olivat tärkeimmät kotiintuomiset näistä paikoista?

Oxfordissa opin suunnittelemaan tutkimuksia laitteiden rakentamisesta lähtien, työskentelemään hyvin erilaisten tutkijoiden kanssa, käyttämään jatkuvasti mielikuvitustani ongelmien ratkaisemiseksi, olemaan tyytyväinen hyvin vaatimattomiin ulkoisiin olosuhteisiin henkisesti riemastuttavassa ympäristössä. Ensimmäisen Oxfordin vuoden tärkein tuominen oli kuitenkin kiinnostus kipuklinikkatoimintaan. Seurasin siellä yhden kuukauden ajan legendaarisen John Lloydin kipuklinikan toimintaa. Toisen Oxfordin vuoden aikana opin ymmärtämään selkäytimen kivun säätelymekanismeja ja pelkäämään eläinaktivisteja, jotka sabotoivat

eläinkokeita. Opiskelin Thames Valley poliisin kursilla auton alustan peilaamista ennen ajoon lähtöä ja erilaisten pommien erotteluoppia. Selkäytimen takasarvi on kiinnostanut ja kiinnostaa edelleen: se on anestesiologisen kivunhoidon tärkein kohde.

Karoliinisessa instituutissa opin mitä mahdollisuuksia on aivokuvantamisella ja että parhaat ideat voivat syntyä kesäisenä iltapäivänä Tukholman saaristossa. Tukholman vuoden tärkein tuliaainen oli kiinnostus plasebotutkimukseen. Ja sujuvampi ruotsin kieli.

Nykytehtävässasi Helsingin yliopiston yhteiskunnallisesta vuorovaihtuksesta ja varainhankinnasta vastaavana varadekaanina olet paljon vartijana, kun yliopistojen pitää kerätä itse omat varansa. Pystytkö vaikuttamaan yliopiston sisällä erikoisalamme hyväksi?

Yliopistojen rahoituksen pääosa tulee edelleen valtiolta, mutta rahoitus on jatkuvasti pienemässä. Varainhankinta antaa mahdollisuudet saada uusia avauksia niukkuudesta huolimatta. Keräsimme mm. tulevaisuusrahastoon pääoman pysyvään osa-aikaiseen tehohoitolääketieteen professuuriin. Sain lokakuun alussa parikseni New York City yliopistossa tiede- ja taideyliopistojen varainhankinnasta lopputyönsä tehneen ekonomin (ja jazz-laulajattaren),

Aina kun saan viivattua yhden ”to-don”, tunnen suurta tyydytystä ja elämisen keveyttä.

jonka kanssa projektit ovat lähteneet nousukiitoon.

Pidit viime vuonna SAY:n 60-vuotis-juhlissa juhlapuheen, jossa painotit anesthesiologian ja tehohoidon erikoisalan itsenäisyyden merkitystä.

Näetkö nykyhetkessä uhkia sille?
Näen uhkia. Osaamiskeskukset voivat hajottaa anesthesiologit useisiin pieniin yksiköihin. Anesthesiologien oma osaamiskeskus on tavoite. Sen mahdollinen voima saattaa pelottaa muita erikoisaloja.

Onko anesthesiologia ja tehohoito erikoisalana oikea koti kivunhoidolle?

Kyllä ja ei. Jos kivunhoito käsittää akuutin kivun, syöpäkivun ja kroonisen kivun koordinoiminnin, on anesthesiologia ihan hyvä koti kivunhoidolle. Jos kipuklinikka keskittyy krooniseen kipuun ja kuntoutukseen, on joku toinen klinikka parempi koti. Anesthesiologit eivät yksin pysty vastaamaan kipuklinikatoiminnasta, mutta palkkaamalla eri erikoisalojen edustajia ja kouluttamalla anesthesiologien lisäksi myös muita lääkäreitä neurologeista yleislääkäreihin, tulee yhteiskunnallinen tehtävä erinomaisesti hoidettua.

Sinulle tulee valtavasti luentopyyntöjä Suomessa ja ulkomailla. Oletko oppinut sanomaan ei?

Olen kyllä. Matkustaminen on alkanut tuntua rasittavalta ja inhoan luentolyhennelmien tekoa. Muita tutkijoita on kuitenkin tärkeä tavata. Matkustaminen taitaakin jatkossa keskittyä kahden tuoreen EU-projektin kokouksiin eri puolilla Eurooppaa. Arvostan pieniä kokouksia, joissa voi keskittyä johonkin tiettyyn aiheeseen syvällisesti. Totuuden nimessä täytyy kyllä myöntää, että Society for Neurosciencen mammuttikokouksissa olen saanut kaikkein suurimmat WOW-elämykset ja uudet tutkimusideat.

Työhuoneessasi on usein valo myöhään illalla ja varhain aamulla. Mistä ammennat energiasi?

Työni on pääsääntöisesti inspiroivaa ja erittäin vaihtelevaa. En koe sitä rasittavana muuta kuin silloin, kun aikataulut pettävät ja töitä alkaa kasautua pöydälle. Teen silloin luettelon ”to-do”-asioista. Aina kun saan viivattua yhden ”to-don”, tunnen suurta tyydytystä ja elämisen keveyttä.

Mitä teet, kun et tee työtä?

Kuuntelen musiikkia, käyn taidenäytelyissä, antiikkimessuilla ja käsityöläiskylissä kuten Fiskarsissa. Pidän pienistä teattereista ja oopperasta ajoittain. Die Tote Stadt oli mahtava kokemus viime viikolla. Ruoanlaitto on mukavaa, jos pöydän ääressä on syöjiä. Toissapäivänä pidimme farmakologisen retriitin. Puhuimme puoli päivää tutkimusta ja istuimme lopun lauantaia keittiössäni. Kesäkuussa lähden portugalilaisen tutkijakollegan häihin Coimbraan. Ajattelin viipyä siellä vähän pitempään ennen kuin vuoden huippukohta, Kuhmon kamarimusiikki alkaa soida. ■

Haastattelun taustoittamiseksi toimittaja on keskustellut professori Markku Hynysen ja LT Katri Hamusen kanssa.

Ritva Jokela
ritva.jokela[a]fimnet.fi